

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

мр Јасне Капелан

*Обрада синтагматских и парадигматских лексичких односа
у настави енглеског језика у осмом разреду основне школе:
теоријски и практични аспекти*

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ:

1. Датум и орган који је именовао комисију
21. 4. 2017, Наставно-научно веће Филозофског факултета, одлуком бр. 03-6/11 од 24. 4. 2017.
2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:
 - (1) Др Радмила Бодрич, ванредни професор за ужу научну област Англистика, изабрана 26. 1. 2017, Филозофски факултет, Нови Сад (председница)
 - (2) Др Татјана Глушац, доцент за ужу научну област Англистика, реизабрана 12. 7. 2013, Факултет за правне и пословне студије „Др Лазар Вркатић”, Универзитет Унион, Београд
 - (3) Др Твртко Прћић, редовни професор за ужу научну област Енглески језик и лингвистика, изабран 30. 3. 2006, Филозофски факултет, Нови Сад (ментор)

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТКИЊИ:

1. Име, име једног родитеља, презиме:
Јасна (Миле) Капелан
2. Датум рођења, општина, држава:
10. 2. 1982., Бачка Паланка, СО Бачка Паланка, СФРЈ
3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду, Енглески језик и књижевност, мастер филолог (англиста)
4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија
2011, Језик и књижевност (модул Језик)
5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране:
/
6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:
/

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Обрада синтагматских и парадигматских лексичких односа у настави енглеског језика у осмом разреду основне школе: теоријски и практични аспекти

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са знаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикона и сл.
Дисертација обухвата 286 обележених страна и организована је на следећи начин: Кључна документацијска информација; Key Words Documentation; Апстракт, Кључне речи; Abstract, Key Words; Садржај; Предговор (стр. 1-2); 1. Уводна разматрања (3-19), с одељцима: 1.1. Предмет, обим и методе истраживања, 1.2. Структура и улога корпуса, 1.3. Кратак преглед релевантне литературе, 1.4. Организација даљег излагања; 2. Обрада синтагматских и парадигматских лексичких односа: теоријски аспекти (21-98), с одељцима: 2.1. Синтагматски лексички односи, 2.2. Парадигматски лексички односи, 2.3. Контрастивна анализа и превођење; 3. Обрада синтагматских и парадигматских лексичких односа: практични аспекти (99-204), с одељцима: 3.1. Обрада синтагматских лексичких односа у настави, 3.2. Обрада парадигматских лексичких односа у настави, 3.3. Настава енглеског језика у осмом разреду основне школе, 3.4. Оствареност циљева истраживања; 4. Завршна разматрања (205-210), с одељком: 4.1. Рекапитулација; Литература (211-219), са 191 нумерисаном библиографском јединицом; Речници (221-223), са 70 нумерисаних библиографских јединица; Додатак 1: Корпус истраживања: синтагматски лексички односи (колокације) (225-226); Додатак 2: Креативне активности

истраживања: синтагматски лексички односи (колокације) (227-239); Додатак 3: Задаци са синтагматским лексичким односима (колокацијама) подељени на три нивоа знања (241-246); Додатак 4: Корпус истраживања: синтагматски лексички односи (идиоми) (247-248); Додатак 5: Креативне активности истраживања: синтагматски лексички односи (идиоми) (249-259); Додатак 6: Задаци са синтагматским лексичким односима (идиомима) подељени на три нивоа знања (261-266); Додатак 7: Корпус истраживања: парадигматски лексички односи (синоними) (267-268); Додатак 8: Креативне активности истраживања: парадигматски лексички односи (синоними) (269-278); Додатак 9: Задаци са парадигматским лексичким односима (синонимима) подељени на три нивоа знања (279-283); Додатак 10: Настава: анкета за ученике осмог разреда основне школе (285-286).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Тема ове дисертације је теорија, методологија и пракса обраде синтагматских лексичких односа (специфично, колокација и идиома) и парадигматских лексичких односа (специфично, синонима) у настави енглеског језика у осмом разреду основне школе, што је сврстава у област методике наставе страних језика, а, секундарно, у области лексикологије, енглеско-српске контрастивне анализе и теорије превођења. У првом поглављу, *Уводна разматрања*, дефинисан је предмет истраживања, који чини „усвајање и превођење колокација, идиома и синонима са енглеског језика на српски” (стр. 4), при чему „по Наставном плану и програму осмог разреда основне школе оно није предвиђено као посебна наставна јединица” (стр. 4). Затим су сажето приказани обим и методологија теоријске и практичне обраде ових лексичких односа, да би из свега реченог ауторка извела пет циљева свог истраживања: проширивање и обogaћивање вокабулара ученика, остваривање успешније организације наставе енглеског језика, омогућавање ученицима напредног нивоа знања да без већих тешкоћа извршавају задатке, анализа грешака ученика приликом израде разноврсних вежби и тестова, те проналажење решења за смањивање броја грешака, као и иновативних активности за обраду посматраних лексичких односа (стр. 8-9). Следи опис критеријума уз чију је помоћ извршен одабир јединица за корпус примењен у овом истраживању, попис с кратким прегледом релевантне литературе из области колокација, идиома, синонима и наставе страног, посебно енглеског, језика. Поглавље се завршава најавом организације даљег излагања. Друго поглавље, *Обрада синтагматских и парадигматских лексичких односа: теоријски аспекти*, доноси разрађен теоријско-методолошки темељ овог истраживања, који се састоји из савременог, исцрпног, јасног и ваљано илустрованог појмовно-терминолошког приказа сва три кључна његова елемента. Уз обилато позивање на водећу инострану, углавном англофону, и домаћу литературу, размотрени су, прво, синтагматски лексички односи и, у склопу њих, дефиниције и карактеристике колокација, класификације колокација, обрада колокација у речницима, дефиниције и карактеристике идиома, класификације идиома и обрада идиома у речницима; друго, парадигматски лексички односи и, у склопу њих, дефиниције и карактеристике синонима, класификације синонима и обрада синонима у речницима; и треће, контрастивна анализа и принципи превођења и, у склопу њих, анализа грешака, превођење и настава страних језика. При томе, за сваки од ових елемената понуђена је ауторкина прецизна дефиниција појма и термина чији ће обухват бити подразумеван у истраживању.

Након постављеног теоријско-методолошког темеља, треће, централно и најобимније, поглавље, *Обрада синтагматских и парадигматских лексичких односа: практични аспекти*, бави се детаљним описом свих фаза истраживања, његовом реализацијом и анализом добијених резултата и њихових импликација. На почетку, у оквиру обраде синтагматских лексичких односа у настави, одвојено се сагледава садашња ситуација везана за обраду колокација и идиома у иностранству и код нас. Свугде се констатује њихова недовољна заступљеност, што умањује природност ученичког изражавања на страном језику, пошто колокације, типа *pinch of salt*, и идиоми, типа *That's your problem!*, представљају главни састојак карактеристичности и идиосинкратичности лексикона сваког језика, чије ваљано овладавање обезбеђује природност у изражавању. Слично томе, у оквиру обраде парадигматских лексичких односа, усредсређених на синониме, такође је констатована њихова недовољна заступљеност, што, у овом случају, умањује разноликост и прецизност ученичког изражавања на страном језику, пошто синоними, типа *beautiful, good-looking, lovely*, представљају основно средство постизања лексичке разноликости и прецизности у сваком језику, чије ваљано овладавање обезбеђује нијансираност у изражавању. С оваквом невеселом ситуацијом на уму, а са жељом да се она поправи и ученици добију систематски увид у колокације, идиоми и синониме у енглеском језику и начине њиховог превођења на српски, ауторка је, у складу с *Правилником о наставном програму за осми разред основног образовања и васпитања* (2010, 2011) осмислила и развила скуп креативних активности, које је реализовала с 22 ученика, 12 девојчица и 10 дечака, одељења 8/2 ОШ „Вук Караџић” у Бачкој Паланци, током 2011/12. и 2012/13. школске године. Ученици су, према свом раније утврђеном знању енглеског језика, подељени на основни ниво (8 ученика), средњи (6) и напредни (8), а примењене активности биле су индивидуалног и групног карактера. Предложени модел обраде колокација, идиома и синонима заснован је на

једном главном принципу – на анализи ученичких грешака током рада на различитим тестовима и вежбама, које укључују манипулацију речи на табли, повезивање раздвојених парова речи, стварање реченица од задатих колокација, идиома или синонима, одабирање одговарајућег превода колокације, идиома или синонима, попуњавање празнина у реченици, самостално превођење колокација, идиома или синонима, писање вођених састава, решавање асоцијација, решавање укрштеница и припремање зидних плаката (чији су узорци, за све три категорије лексичких односа, репродуковани у Додацима 1-9). У вези с концепцијом и реализацијом предложеног модела треба истаћи четири његова битна теоријско-методолошка својства и уједно четири најкрупнија доприноса овог истраживања, и на теоријском, и на практичном плану: (1) диференцијални приступ обради конкретних лексичких односа, на основном, средњем и напредном нивоу ученичког знања енглеског језика, што имплицира и пажљиво бирани и грађени лексичке јединице у функцији илустративних примера, (2) улазни и излазни тест, којима се и ученицима, и наставницима јасно и објективно показује степен ученичког напредовања пре и после обраде конкретних лексичких односа, (3) разноврсност и подстицајност свих примењених креативних активности, посебно вежби и тестова, којима се покреће ученичка мотивација, жеља за напредовањем, међуученички такмичарски дух и здрава конкуренција у колективу, и (4) завршни упитник (репродукован у Додатку 10) о ученичком задовољству оваквим начином њиховог и наставничког рада, као и о њиховим личним утисцима о сопственом напредовању и проширивању знања при усвајању овде обрађених категорија лексичких односа. У другој половини овог поглавља, у којој се у два одељка расправља о настави енглеског језика у осмом разреду основне школе и о остварености раније постављених циљева истраживања, понуђена је ауторкина критичка и самокритичка, квалитативна и квантитативна, анализа целокупног процеса примене предложеног модела, добијених резултата и одговора у ученичком упитнику. У анализи је документовано потврђено да диференцијални приступ, који све ученике групно, али на различите начине, упошљава током читавог часа и непрекидно им даје увид у њихово објективно и субјективно напредовање, има вишеструке предности над досадашњим приступима фронталног и недиференцираног рада, подешеног према просечним ученицима и резултатима. Ово поглавље завшава се освртом на педагошке импликације добијених резултата овог истраживања и развијеног модела обраде колокација, идиома и синонима у енглеском језику и њиховог превођења на српски. Последње, четврто, поглавље, *Завршна разматрања*, доноси закључке целокупног спроведеног истраживања и његових најважнијих резултата, те указује на перспективе даљих бављења овом облашћу, од којих посебно треба истаћи обраду свих парадигматских лексичких односа, а не само синонимије, при чему је представљени модел могуће, и пожељно, применити, уз одређена прилагођења, и на обраду аспеката вокабулара у свим вишим разредима основне школе, а не само у осмом, као и у свим разредима средње школе.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у часопису са ISI листе односно са листе министарства надлежног за науку када су у питању друштвено-хуманистичке науке или радове који могу заменити овај услов до 01. јануара 2012. године. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

Рад у научном часопису и тематском зборнику:

- (1) (2014). „Превођење колокација с енглеског језика на српски: педагошки аспекти”. *Методички видици* 5: 199-212. [M 53 = 1]
- (2) (2014). “Teaching Translation of English-Serbian False Friends to Primary-School Pupils – a New Approach”. *Philologia* 12: 23-36. [M 52 = 2]
- (3) (2015). „Маштом до сазнања о толеранцији и ненасилном разрешењу сукоба међу ученицима”. У: Ж. Милановић (ур.). *Зборник радова са Другог међународног интердисциплинарног скупа младих научника друштвених и хуманистичких наука „Контексти”*. Филозофски факултет, Нови Сад: 19-29. [M 44 = 2]
- (4) (2017). „Креативни приступ предавању енглеских идиома у основној школи”. У: Ж. Милановић (ур.). *Зборник радова са Трећег међународног интердисциплинарног скупа младих научника друштвених и хуманистичких наука „Контексти”*. Филозофски факултет, Нови Сад: 247-260. [M 44 = 2]

(5) (2017, примљено за штампу). „Превођење енглеских фразних глагола на српски језик у основношколској настави енглеског језика”. *Иновације у настави*.

Саопштење са међународног скупа штампано у изводу:

- (6) (2012). „Учење речи кроз групни рад код ученика осмог разреда основне школе”. *Четврти скуп младих филолога Србије „Савремена проучавања језика и књижевности”*, Крагујевац, март 2012. [М 34 = 0,5]
- (7) (2012). “Teaching English Synonyms to EFL Primary-School Pupils”. *The Fourth International Congress “Applied Linguistics Today (ALT 4)” – Challenges of Modern Times*, Belgrade, October 2012. [М 34 = 0,5]
- (8) (2013). “Some Approaches to Teaching English-Serbian False Pairs to Primary-School Pupils”. *The Second International Conference on English Studies “English Language and Anglophone Literatures Today (ELALT 2)”*, Novi Sad, March 2013. [М 34 = 0,5]
- (9) (2014). „Маштом до сазнања о толеранцији и ненасилном разрешењу сукоба међу ученицима”. *Други међународни интердисциплинарни скуп младих научника друштвених и хуманистичких наука „Контексти”*, Нови Сад, децембар 2014. [М 34 = 0,5]
- (10) (2015). “The Production and Reception of English Subject and Object Questions by 8th Grade Native Speakers of Serbian”. *VI научни скуп са међународним учешћем „Наука и наставна пракса”*, Бијелгина, новембар 2015. [М 34 = 0,5]
- (11) (2015). „Креативни приступ предавању енглеских идиома у основној школи”. *Трећи међународни интердисциплинарни скуп младих научника друштвених и хуманистичких наука „Контексти”*, Нови Сад, децембар 2015. [М 34 = 0,5]

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

- (1) Искрпно сагледана и ваљано представљена четири међуповезана чиниоца на којима се темељи ово истраживање: прво, синтагматски лексички односи у енглеском језику, с нагласком на колокацијама и идиомима; друго, парадигматски лексички односи, с нагласком на синонимији; треће, енглеско-српска контрастивна анализа и принципи превођења; и четврто, тренутни начини обраде ових лексичких односа у основношколској настави енглеског језика у иностранству и код нас, чија је заступљеност недопустиво мала и ограничена.
- (2) Образложен и осмишљен иновативан теоријско-методолошки модел обраде енглеских колокација, идиома и синонима, и њиховог адекватног превођења на српски језик, који је заснован на принципу анализе ученичких грешака, током рада на креативним активностима, нарочито вежбама и тестовима, индивидуалним и групним, попут манипулације речи на табли, повезивања раздвојенх парова речи, стварања реченица од задатих колокација, идиома или синонима, одабирања одговарајућег превода колокације, идиома или синонима, попуњавања празнина у реченици, самосталног превођења колокација, идиома или синонима, писања вођених састава, решавања асоцијација, решавања укрштеница и припремања зидних плаката.
- (3) Предложени модел одликују четири битна теоријско-методолошка својства и уједно четири најкрупнија теоријска и практична доприноса овог истраживања: прво, диференцијални приступ обради лексичких односа, на, унапред установљеном, основном, средњем и напредном нивоу ученичког знања енглеског језика, што имплицира и пажљиво биране и градиране лексичке јединице у функцији илустративних примера; друго, улазни и излазни тест, којима се и ученицима, и наставницима аутентично показује ученичко напредовање пре и после обраде конкретних лексичких односа; треће, разноврсност и подстицајност свих примењених креативних активности, којима се покреће ученичка мотивација, жеља за напредовањем, међуученички такмичарски дух и здрава конкуренција у колективу; и четврто, завршни упитник о ученичком задовољству оваквим начином њиховог и наставничког рада, као и њиховим личним утисцима о сопственом напредовању.
- (4) Предложени модел практично примењен, 2011/12. и 2012/13. школске године, у одељењу 8/2 ОШ „Вук Караџић” у Бачкој Паланци, с 22 ученика, 12 девојчица и 10 дечака, различитих нивоа знања енглеског језика – основним (8 ученика), средњим (6) и напредним (8).
- (5) Искрпна, квалитативна и квантитативна, критичка и самокритичка, анализа добијених резултата ученичких тестова и упитника о задовољству убедљиво доказује вишеструку надмоћност диференцијалног приступа обради одабраних лексичких односа, на начин како је реализован овде, наспрот уобичајеним фронталним и недиференцираним приступима. Овај приступ могуће је, уз нужна прилагођења, применити и у обради других аспеката вокабулара свих осталих језика, како у свим вишим разредима основне школе, тако и у средњој школи.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Из целокупног излагања може се закључити да је кандидаткиња у потпуности овладава веома обимном литературом, коју је детаљно приказала, критички сагледала и промислила, а у појединим важним аспектима и допунила сопственим теоријско-методолошким и практичним иновацијама, заснованим на систематској критичкој анализи досадашње обраде одабраних синтагматских и парадигматских лексичких односа у основношколској настави енглеског језика. Представљени резултати истраживања, као уосталом и читав текст, брижљиво су написани, добрим, јасним и убедљивим стилем, и отиснути ефектним компјутерским слогом у боји, те допуњени бројним аутентичним илустрацијама и корисним табеларним прегледима, што умногоме доприноси лакшем и потпунијем праћењу ауторкиних објашњења и тумачења.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме? Дисертација је написана у складу с образложењем наведеним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?

Дисертација садржи све битне елементе.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?

Ова дисертација представља оригиналан допринос науци о језику по следећим својим својствима:

- (1) сажет, али садржајан, приказ на српском језику досадашњих теоријских приступа у иностраној и домаћој литератури дефиницији, класификацији, речничкој обради и заступљености у настави колокација, идиома и синонима енглеског језика;
- (2) иновативан теоријско-методолошки модел обраде енглеских колокација, идиома и синонима, и њиховог адекватног превођења на српски језик, заснован на принципу анализе ученичких грешака, током рада на различитим креативним активностима;
- (3) предложени модел карактеришу четири битна теоријско-методолошка својства: диференцијални приступ, улазни и излазни тест, разноврсност и подстицајност свих креативних активности и завршни упитник о ученичком задовољству оваквим начином њиховог и наставничког рада;
- (4) практична примена предложеног модела на 22 ученика једног одељења осмог разреда и детаљна, вишеслојна анализа добијених резултата потврђује вишеструку надмоћност, и објективну (по успешности ученичког напредовања), и субјективну (по мишљењу ученика и наставнице), диференцијалног приступа обради конкретних лексичких односа, колокација, идиома и синонима, који се, уз нужна прилагођења, може применити и на остале аспекте вокабулара у свим страним и матерњим језицима, у свим вишим разредима основне школе и у свим разредима средње школе.

Резултати ове дисертације применљиви су најмање у следећим областима:

- (1) у општим и посебним теоријским и практичним истраживањима у методици наставе страних језика;
- (2) у теорији и пракси основношколске, али и средњошколске, наставе синтагматских и парадигматских лексичких односа у страним језицима;
- (3) у теорији и пракси основношколске, али и средњошколске, наставе колокација и идиома, с једне стране, и синонима, с друге стране, на енглеском и, посредно, српском језику појединачно, те преводно-контрастивно, енглеско-српски и српско-енглески, али и свих других парова страних и матерњих језика који се код нас изучавају и предају;
- (4) у методици наставе српског језика као страног и српског језика као матерњег, али и свих других матерњих језика који се код нас изучавају и предају.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

У овој дисертацији нису уочени недостаци.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

- да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана
- да се докторска дисертација враћа кандидату на дораду (да се допуни односно измени) или
- да се докторска дисертација одбија

На основу укупне оцене ове дисертације, Комисија, у најбољем уверењу, предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета да препоручи Сенату Универзитета у Новом Саду да рад *Обрада синтагматских и парадигматских лексичких односа у настави енглеског језика у осмом разреду основне школе: теоријски и практични аспекти* (урађен под руководством трећег члана ове комисије) прихвати као докторску дисертацију, а кандидаткињи мср Јасни Капелан одобри усмену одбрану пред истом комисијом.

У Новом Саду, 8. 5. 2017.

Чланови комисије:

1. _____
Проф. др Радмила Бодрич

2. _____
Доц. др Татјана Глушац

3. _____
Проф. др Твртко Прћић

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.